Hoe kunnen onderwijsassistenten en lerarenondersteuners effectief worden ingezet bij differentiatie in het basisonderwijs?

Beantwoord door Anne Luc van der Vegt (kennismakelaar Kennisrotonde).

7 mei 2025

KR.2423

Kort antwoord

Inzet van onderwijsassistenten en lerarenondersteuners kan bijdragen aan effectieve differentiatie. Daarbij is het cruciaal dat de leerlingen die extra aandacht nodig hebben, in de eerste plaats worden begeleid door de leerkracht. Ondersteunend personeel kan het werk van de leraar aanvullen, maar deze niet vervangen. Zij kunnen leerlingen begeleiden met bewezen effectieve interventies, in de klas en daarbuiten. Scholing, duidelijke rolverdeling en implementatie met het hele team bevorderen het succes.

Antwoord

Differentiatie in het basisonderwijs

Een van de uitdagingen van het basisonderwijs is om alle leerlingen gelijke kansen te bieden op een optimale ontwikkeling. Dit geldt vooral op scholen met een diverse leerlingenpopulatie, waar Nederlands voor veel leerlingen de tweede taal is. Uit onderzoek weten we dat tijd een cruciale factor is. Sommige leerlingen, zoals anderstaligen, hebben aanzienlijk meer onderwijstijd nodig om de onderwijsdoelen te behalen (Bolhaar et al., 2020). Differentiëren is echter geen eenvoudige vaardigheid is. Het is iets voor gevorderde leerkrachten. Op basis van deze kennis zijn in de leidraad *Differentiatie as sleutel voor gelijke kansen* praktische aanbevelingen gedaan, die ook relevant zijn voor de inzet van onderwijsassistenten en lerarenondersteuners (Bosker et al, 2021).

Ondersteunend personeel in het onderwijs

Door de inzet van onderwijsassistenten (mbo-4) en lerarenondersteuners (associate degree) kan extra onderwijstijd worden gecreëerd. Een onderwijsassistent ondersteunt de groepsleraar bij de lesvoorbereiding of administratieve taken. Een lerarenondersteuner kan bovendien zelfstandig onderwijstaken uitvoeren, zoals instructie geven en de vorderingen van leerlingen beoordelen. De groepsleraar blijft altijd eindverantwoordelijk.

De laatste jaren is het aandeel ondersteunend personeel sterk toegenomen. In 2013 was één op de zeven personeelsleden in het basisonderwijs onderwijsondersteuner, in 2023 was de verhouding één op de vier. (DUO, 2024). De huidige praktijk is dat zowel onderwijsassistenten als lerarenondersteuners ook zelfstandig lessen verzorgen, wat in feite is voorbehouden aan de leerkracht (Kurver & Driessen, 2018; Van den Berg & Van den Berg, 2021). Dit verlaagt weliswaar de

werkdruk van de groepsleerkrachten (Van Bokhoven et al., 2019), maar het is zeer de vraag of dit de onderwijskwaliteit ten goede komt.

We geven een overzicht van de beschikbare kennis over effecten van de inzet van ondersteunend personeel op leerlingen. Nederlands onderzoek daarnaar ontbreekt (Draaisma et al., 2021), maar we beschikken wel over internationale overzichten van relevant onderzoek.

Effectiviteit van ondersteunend personeel hangt af van de wijze van inzet

Of onderwijsassistenten en lerarenondersteuners een bijdrage leveren aan effectieve differentiatie, hangt sterk af van de manier waarop ze worden ingezet. Dit weten we uit onderzoek in het Verenigd Koninkrijk, waar veel ervaring is opgedaan met de inzet van *teaching assistants*. Een meta-analyse door de Education Endowment Foundation (EEF, 2021) van 65 experimentele studies naar het effect op taal en reken-wiskundeprestaties wijst op een middelgroot positief effect. De belangrijkste bevindingen zijn te vinden op Onderwijskennis.nl (2021).

De belangrijkste voorwaarde voor positieve effecten is dat de inzet van ondersteunend personeel een *aanvulling* moet zijn op het onderwijs van de leraar, maar geen *vervanging.* Als de interactie-tijd tussen leerling en leraar afneemt als gevolg van de inzet van ondersteuners, kan dat een ongunstige invloed hebben op de prestaties. De verklaring is dat de didactische vaardigheden van leraren over het algemeen op een hoger niveau liggen dan die van ondersteuners. Leraren zijn meer stimulerend, stellen open vragen en geven leerlingen het initiatief (Rubie-Davies et al, 2010).

Op basis van deze conclusies heeft de EEF een leidraad (guidance report) gepubliceerd over de inzet van onderwijsondersteunend personeel (Whittaker et al., 2025). De leidraad bevat vijf aanbevelingen; drie voor de effectieve inzet onderwijsondersteuners en twee voor een effectieve implementatie. We bespreken de eerste drie wat uitvoeriger en gaan kort in op de laatste twee.

Effectieve inzet van ondersteunend personeel binnen en buiten de klas

1. Ondersteunend personeel wordt zo ingezet dat *alle* leerlingen hoogwaardig onderwijs krijgen.

De eerste aanbeveling is gebaseerd op de conclusie dat ondersteuners de groepsleraar niet moeten vervangen, maar diens onderwijs aanvullen. Leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben, profiteren vooral van extra instructie en begeleiding van de leerkracht. Een onderwijsondersteuner kan intussen andere leerlingen begeleiding en feedback geven (Blatchford & Webster, 2016). Het werkt juist averechts als leerlingen steeds extra hulp krijgen van ondersteunend personeel en niet van de leerkracht. Aangetoond is dat zwakkere leerlingen dan een grotere kans lopen achterop te raken.

2. Ondersteunend personeel begeleidt leerlingen op weg naar zelfstandigheid, door middel van scaffolding.

Ondersteuners kunnen leerlingen helpen tijdens de verwerking, die volgt op de instructie van de leraar. Een effectieve werkwijze daarbij is *scaffolding:* het bieden van de juiste hoeveelheid ondersteuning en het geleidelijk afbouwen daarvan (Perry et al., 2021). Niet te weinig

ondersteuning, want dan laat je de leerling aan z'n lot over; ook niet te veel, want dan neem je de leerling het werk uit handen (Van de Pol et al, 2015). In het Nederlandse onderwijs is dit een taak voor lerarenondersteuners, maar niet voor onderwijsassistenten. Training en coaching zijn noodzakelijk. Daarin wordt aandacht besteed aan: leerlingen uitdagen, bieden van de juiste hoeveelheid ondersteuning, open vragen stellen, leerlingen verantwoordelijkheid laten nemen voor hun leerproces (Whittaker et al, 2025).

3. Ondersteunend personeel werkt met effectieve interventies

Het bieden van extra onderwijs kan ook buiten de klas plaatsvinden, tijdens verlengde leertijd. Als ondersteuners leerlingen één-op-één of in kleine groepjes begeleiden kan dit resulteren in behoorlijk wat extra leerwinst. Tenminste als de interventie bewezen effectief is indien uitgevoerd door ondersteunend personeel en als deze past bij de diagnose van het probleem van de leerling. Verder moet de ondersteuner geschoold zijn in het aanbieden van de interventie en mag de leerling geen klassikale instructie missen (EEF, 2021). Tenslotte is het van belang proces en resultaat voortdurend te monitoren en te zorgen voor een goede aansluiting met het onderwijs in de klas. (Whittaker et al, 2025).

Aandachtspunten voor implementatie

Om te bevorderen dat de inzet van ondersteunend personeel van meerwaarde is, verdient de implementatie op schoolniveau de nodige aandacht (Whittaker et al., 2025). De rolverdeling tussen leraren en ondersteuners moet duidelijk zijn. Het is wenselijk om gezamenlijk vast te leggen wat onderwijsassistenten en lerarenondersteuners doen én wat is voorbehouden aan de leerkrachten. Het lijkt voor de hand liggend, maar op Nederlandse scholen is dat vaak niet de praktijk (Kurver & Driessen, 2018). Tevens is scholing nodig van zowel de ondersteuners en de leraren en dagelijkse afstemming tussen hen over de extra hulp aan leerlingen die daar behoefte aan hebben (Farrell et al., 2010).

Geraadpleegde bronnen

Blatchford, P., Bassett, P., Brown, P., Koutsoubou, M., Martin, C., Russell, A., ... & Rubie-Davies, C. M. (2009). *Deployment and impact of support staff in schools: the impact of support staff in schools: results from strand 2, wave 2.* Institute of Education, University of London.

Bolhaar, J., Visser, D. & Swart, L. (2020). *Kansrijk onderwijsbeleid. Update 2020.* Centraal Planbureau.

Bosker, R., Durgut, F., Edzes, H., Jol, M., Van Tuijl, C. & Van der Vegt, A.L. (2021). *Differentiatie als sleutel voor gelijke kansen.* NRO.

Dimova, S., Culora, A., Brown, E. R., Ilie, S., Sutherland, A., & Curran, S. (2021). Maximising the Impact of Teaching Assistants. Evaluation Report, 117. Education Endowment Foundation.

DUO (2024). *Open onderwijsdata*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Draaisma, A., Woldman, N., Runhaar, P., Den Brok, P., Van Woerkom, M., Claessens, L., Lucas, F. (2021) *Anders organiseren in primair onderwijsteams: een zoektocht naar minder werkdruk en meer werkgeluk.* Wageningen University & Research, Tilburg University

Education Endowment Foundation (2021) *Teaching and Learning Toolkit: Teaching Assistant Interventions.*

Farrell, P., Alborz, A., Howes, A. and Pearson, D., (2010). The impact of teaching assistants on improving pupils' academic achievement in mainstream schools: A review of the literature. *Educational review, 62*(4), pp.435-448.

Kennisrotonde. (2019). *Hoe kunnen de kwaliteiten van onderwijsassistenten effectief worden benut in het basisonderwijs? (KR. 513).* Kennisrotonde.

Kurver, B. & D. Driessen, (2018). Onderwijsassistenten. Nijmegen: ResearchNed.

Moore, D., Proctor, R., Benham-Clarke, S., Gains, H., Melendez-Torres, G. J., Axford, N., Rogers, M., Anderson, R., Hall, D., Hawkins, J., Berry, V., Forbes, C., Lloyd, J. (2024). *Review of Evidence on Implementation in Education,* Education Endowment Foundation.

Onderwijskennis.nl (2021) *Toolkit leren en lesgeven: Onderwijsassistenten en instructeurs.*

Perry, T., Lea, R., Jørgensen, C. R., Cordingley, P., Shapiro, K., & Youdell, D. (2021). *Cognitive Science in the Classroom.* Education Endowment Foundation (EEF).

Rubie-Davies, C., Blatchford, P., Webster, R., Koutsoubou, M, & Bassett, P. (2010). Enhancing learning? A comparison of teacher and teaching assistant interactions with pupils. *School Effectiveness and School Improvement, 21/4,* 429-449.

Sharples, J., Blatchford, P., & Webster, R. (2016). Making best use of teaching assistants. Education Endowment Foundation.

Van Bokhoven, I,, Van der Woud, L., Van Grisven, V. (2019). *Rapportage Onderzoek Werkdrukakkoord.* DUO Onderwijsonderzoek & Advies.

Van den Berg, D & Van den Berg, D. (2021). *De (arbeidsmarkt)positie van onderwijsassistenten en lerarenondersteuners in het primair onderwijs.* Arbeidsmarktplatform PO, Den Haag,

Van de Pol, J., Volman, M., Oort, F. & Beishuizen, J. (2015), The effects of scaffolding in the classroom: support contingency and student independent working time in relation to student achievement, task effort and appreciation of support. *Instructional Science, 43,* 615-641.

Whittaker, T., Mould, K., Mulholland, K. & Aubin, G. (2025) *Deployment of Teacher Assistants. Guidance report.* Education Endowment Foundation.

Over deze vraag

Opgesteld door:	Anne Luc van der Vegt (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	schoolleider basisonderwijs
Onderwijssector:	po
Trefwoorden:	differentiatie, lerarenondersteuner, onderwijsassistent, NT2
Referentie:	Referentie: Kennisrotonde. (2025). Hoe kunnen ondersteuners in het basisonderwijs effectief worden ingezet bij differentiatie? (KR. 2423)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.